

GYÜLEKEZETÉPÍTÉS A SZÉKELYKŐ ALATT

—◀▶—
KOPPÁNDI BOTOND

MI A GYÜLEKEZETÉPÍTÉS?

Egy klasszikussá vált meghatározás szerint „gyülekezetépítésről ott lehet szó, ahol van gyülekezet; gyülekezet pedig ott van, ahol az embereket mintha szíven találták volna (ApCsel 2,37).”¹ Az ApCsel 2,42-ben található apostoli tanítás, a közösség, a kenyér megtörése és az imádkozás már gyülekezetépítésnek számít, az evangélizációban kapott alapra való építésnek. „Akik kitartóan részt vettek az apostoli tanítás hallgatásában, azok előtt kitérült Isten egész üdvözítő terve, és benne az ő személyes és közösségi részesedésük, szolgálatuk is. A kenyér együttes megtörésétől a közös szeretetvendégségen át, egészen a pénztárcáig, messzemenő gyakorlati következményei munkálkodtak.”²

Azt mondhatjuk, hogy a gyülekezetnek van egy olyan szellemi-lelki erőtere, amely sokfelé ágazik, és ez a közösség tagjait többféleképpen köti össze egymással: egyrészt mindenki megőrzi autonóm személyiségét, mégis kap egy bizonyos fokú identitást; másrészt együtt, a közös értékeket az isteni világrend sajátos értelmezése szerint alakíthatják, mintegy hálózatot képezve Isten – közösség – egyén között. A gyülekezetet így határozhatnánk meg: a gyülekezet az Istenre és egymásra figyelő lelkek közössége, akik a hétköznapiakat is egy bizonyos vallásos értékrend szerint élik meg, és egymással úgy vannak kapcsolatban, hogy közben elsősorban Istentől függenek.

Leszögezhetjük, hogy a gyülekezetépítés egy igen komoly, alapos átgondolást igénylő, megfelelő előkészületeket igénylő hosszú távú munkafolyamat, amelyhez elengedhetetlenül szükséges a céltudatosság, a következetesség, a távlatokban való gondolkodás, de a részletek alapos ismerete is. Kell hozzá hit, lelki-szellemi-fizikai erő, kell hozzá bizalom és önbizalom is, kell hozzá annak a „látása”, hogy a befektetett munkának milyen eredményei tehetik a gyülekezet életét teljessé.

¹ Id. Fekete Károly: *A gyülekezetépítés szolgálatában*, Bp., 2000, 65.

² Uo., 65.

EGY SAJÁTOS ERDÉLYI UNITÁRIUS GYÜLEKEZETÉPÍTÉSI KONCEPCIÓ

Bátorkodom az alább leírandó gyülekezetépítési koncepciót „sajátosnak” nevezni, mert olyan alapelveken áll, amelyek helyi jellegzetességekből indulnak ki, és csak egy bizonyos gyülekezetre alkalmazhatók. Megnyugtatólag hat, hogy a szakirodalom is arról beszél, hogy nincs olyan „gyülekezetépítési recept”, amely mindenhol alkalmazható: „[...] nincs recept, amely mindenütt tökéletesen alkalmazható lenne. Sőt, az is tapasztalható, hogy bizonyos gyülekezetépítési modellek, közösséget pezsdítő lépések egyik településen kiválóan működnek, a másikon pedig egyáltalán nem. A gyülekezetépítés ezért sem modellek gyűjteménye, és azok alkalmazásának menetrendje.”³ Persze mindegyik modellben van valami univerzális, mások által is hasznosítható gondolat, és reményeim szerint az alábbiak is tartalmazznak ilyesfélétet.

Gene A. Getz azt mondja, hogy egy korszerű gyülekezetépítő stratégia kidolgozásához át kell gondolni a következő öt lépést: Először is, meg kell határozni, hogy mire van a leginkább szükség; utána ki kell tűzni közvetlen és távlati céljainkat; ezután meg kell változtatni működési formáinkat és struktúráinkat; és meg kell keresnünk minden rendelkezésünkre álló eszközt és lehetőséget ennek elérésére; és végül, állandóan ellenőriznünk kell, hogy szemléletünk összhangban van-e a Biblia tanításával, és helyes-e történelmi és kulturális szempontból.⁴

Az ebből kiinduló „gyülekezetépítési stratégia” Torockószentgyörgyön, egy gyönyörű erdélyi faluban így nézett ki: vizsgáljuk meg, honnan jövünk, milyen a múlt, aztán nézzük meg, hogyan állunk, milyen a jelen, illetve közösen döntsük el: hová is szeretnénk eljutni? A „múlt vizsgálata” úgy kezdődött, hogy elolvastunk mindent a falu múltjával kapcsolatosan. Ez azért kell, hogy az ember lássa milyen vidék ez, amely otthonává lesz, milyen nép az, amely befogadja őt, hogyan viszonyultak a történelem hullámvásáraihoz, van-e valamilyen visszatérő motívum életükben, vannak-e legendák, mesék, versek, amelyek a vidékről és az emberekről szólnak, és ezek mit árulnak el a közösségről? Érdemes közelebbről utánanézni az egyházközség történelmének; érdemes megtudni, hogy miként, mikor, hol alakult a gyülekezet; milyen „dicső” vagy éppen tragikus eseményeknek voltak tanúi; hogyan választottak lelkészeket; a lelkészek hány esztendeig szolgáltak a gyülekezetekben; milyen eredményeket tudtak felmutatni, stb.. A múlt megismerése nagyon hasznos és fontos lépés a gyülekezetépítésben,

³ Szabó Lajos: *Élet a gyülekezetben. Alapvető és aktuális kérdések a gyülekezetépítés tárgykörében*, Bp., Luther Kiadó, 2011, 142.

⁴ Getz, Gene A.: *A gyülekezetépítés alapelvei*, [Bp.], Kiadja a Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, 1998, 357-358.

mert általa világos képet kapunk arról, hogy a gyülekezetnek a történelemben milyen szerep jutott; hogyan vészelte át a nehézségeket, milyen erőforrásai voltak, amelyek segítségével talpra tudott állni, és életet tudott magának teremteni?

A történelmi ismeretek megszerzése után fontos elolvasni néhány, a vidékről szóló szociológiai írást, hogy a környék társadalmi jellemzőit is megismerjük, és ugyanilyen fontos megismerni a környék földrajzi-természeti adottságait is: a hegyeket, a patakokat, a dűlők, legelők, szántóföldek neveit, és a hozzájuk kapcsolódó történeteket is, mert ezek szorosan hozzátartoznak egy falu identitásához.

A múlt megismerése után következik a jelen meghatározása. Az ezredforduló tájkán a leghatékonyabbnak az tűnt, ha a lelkész elindult bemutatkozó családlátogatásra, ahol a gyülekezet minden tagjával személyesen találkozhatott, és a hosszúra nyúlt beszélgetések révén egyre jobban megismerte az emberek életkörülményeit, gondjaikat-bajaikat, a bennük lévő lelkiséget, de reményeiket és elképzeléseiket is.

A faluról szóló írások és tudósítások nyomán egyértelművé vált, hogy az 1332 óta létező, a reformációval unitáriussá váló falu és benne a gyülekezet milyen lehetett. Történelmét három pusztítás határozta meg: az 1704-es labandulás, az 1784-es román parasztlázadás és az 1849-es román hadjárat. Mindhárom alkalommal a falut porig égették, és ennek a nyomai ma is érződnek az emberek lelkében. Ennek ellenére a falut meghatározta, hogy a Székelykő fenséges bérceinek lábánál terül el, hogy a falu minden pontjáról látszik a Thoroczkayak által épített, viszonylag jó állapotú várrom; és az is előnyére vált, hogy a falu központjában lévő parókián született „az utolsó erdélyi polihisztor”, Brassai Sámuel.

Rögtön az elején világossá vált, hogy mindenekelőtt a nemzeti öntudattal van baj – ami a századok alatt elszenvedett sérelmek miatt egyáltalán nem meglepő. Az is látszott, hogy az „új idők új dalait” is meg kell szólaltatni a faluban; komoly tanítói és nevelői munkára is szükség lesz. És jólesett látni, hogy van egy alapos, az elődök által lefektetett vallásos alap, az egyházhoz való ragaszkodás, és erő, sok erő, amelynek a megfelelő stimulálása révén „nagy dolgokra” is képesek leszünk!

Nagy hatással volt ránk Norman Shawchuck könyve,⁵ amely „visszaigazolta” a gyülekezetépítéssel kapcsolatos sejtéseinket. Ebből tanultuk meg a talán legfontosabb alaptételt, mely szerint a gyülekezetépítés feltétele az, hogy a lelkésznek kell, hogy legyen egy víziója gyülekezete jövőjéről. „Hogy mi a vízió? A vízió a gyülekezet elképzelése saját, Isten-adta lehetőségeiről. Valójában Isten

⁵ Shawchuck, Norman – Heuser, Roger: *Leading the Congregation. Caring for Yourself While Serving the People*, Nashville, Abingdon Press, 1993.

hangja, Aki megálmodja az Ő Országát a gyülekezet tagjainak szívében. A vízió a gyülekezet rendíthetetlen hite, mely szerint Isten céllal munkálkodik bennük. Nélküle a hívek elvesznek!”⁶ Ez a mondat tette világossá, hogy mi a feladatunk: olyan víziót kell megfogalmaznunk, amely remélhetőleg a Gondviselés által sugalmazott, és amelyet előbb-utóbb a gyülekezet is a sajátjának érez.

A jó lelkészt az különbözteti meg az átlagostól, hogy képes a gyülekezet jövőjével kapcsolatos vízióját megfelelően kommunikálni. Ez elsősorban nyelvi készség kérdése: olyan metaforákkal, szimbolikus szavakkal és képekkel kell „dolgozni”, hogy a hívek „elképzeljék”, „lássák” és megértsék, hogy ez az elképzelés hogyan fogja életüket pozitívan befolyásolni. A vezetés lényege abban áll, hogy képesek vagyunk-e embereket arra ösztönözni, hogy szabad idejüket, pénzüket egy közös cél érdekében „feláldozzák”. A lelkész rátermettségén és képességein múlik, hogy a víziót megfelelőképpen tudja-e elmondani, hogy az embereket ez megéri-e, és arra cselekvőleg válaszolnak-e.⁷

A kommunikáció sikeressége azon múlik, hogy a kommunikálás módja megéri-e az embereket – nemcsak intellektusukat, hanem érzelmeiket és képzelőerejüket is, hogy szenvedély gyúljon bennük az ügy iránt. Ennek eszközei pedig a metaforák, a múlt- és jelenbeli gyülekezeti történetek, jelszavak, szimbólumok, „szlogenek” – olyan eszközök, amelyek megszemélyesítik az idealisztikusnak tűnő célt. Ahogy Robert K. Greenleaf inspirálóan megfogalmazta: „Valakinek meg kell festeni az álmot!”⁸

Ezután merészkedtünk előállni elképzeléseinkkel, terveinkkel – amelyeket így visszatekintve bátorkodjunk „gyülekezetépítési koncepciónak” nevezni – amelyek így hangoztak:

Az isteni gondviselés a XII. században Székelykő tövébe helyezett néhány székely embert, és azt a feladatot bízta rájuk, hogy ők meg utódaik mindig történelmi hivatást töltsenek be. 1997-ben Istentől mi kaptuk azt a megbízatást, hogy együtt találjuk meg azt a keresztény, magyar és unitárius ösvényt, amely a felemelkedésünket szolgálja. Meghatározó volt számunkra az a gondolat, amit a Példázatok könyve így ír le: „Mikor nincs mennyei látás, a nép elvadul” (Péld 29,18). Az angol fordításban így olvassuk: „Without a vision the people perish.” (KJV), és ez magyarul így hangzik: „Vízió nélkül az emberek elvesznek”.

A Torockószentgyörgy közösségével kapcsolatos vízió így hangzott: Lelki szemeink előtt látjuk a Balázs Ferenc által már a 30-as években megálmodott „Isten völgyét”⁹ itt, a Székelykő alatt, ahol egy hitében megújuló, hagyomá-

⁶ Shawchuk – Heuser: i. m., 139-140.

⁷ i. m., 148.

⁸ i. m., 149.

⁹ Balázs Ferenc ezt az Aranyos-mentére álmodta meg, a szövetkezeti mozgalom nagy terve volt,

nyaira büszke, dolgos nép alkot erős gyülekezetet. „Építsük fel Isten országát a Székelykő alatt”, és ehhez „torockószentgyörgyi magyar feltámadást hirdetünk”, olyan építkezést, amelyben ez a falu és ez a gyülekezet újjászületik hitében, megerősödik önbizalmában, nemcsak a megmaradásért küzd, hanem felemelkedésért is munkálkodik. Úgy érezzük, hogy Istentől kapott küldetésünk, hogy a hagyományaink szilárd alapján állva teremtsünk élhető jövőt! Ehhez az alábbi „célokat” fogalmazzuk meg, amelyekre tekintsünk életprogramként: „Szerezzük vissza önbecsülésünket!”, illetve „Írjuk fel Torockószentgyörgyöt a térképre!” A „hogyan?” kérdésre a következőket ajánljuk felelni: Külső és belső építkezéssel! A külső építkezés azt jelenti, hogy restaurálni kell a falu meghatározó épületeit: a templomot, a parókiát, ahol Brassai Sámuel született, valamint a gyülekezeti házat. Mindezt nem pusztán csak azért, hogy megújuljanak, hanem azért is, hogy a dicső múlt figyelmeztessen: értéket teremtő nép ivadékai vagyunk, a múlt kötelez arra, hogy megmentjük az értékeket, és valamit hátra is hagyjunk! A külső építkezés belső építkezéssel is jár: ha szép és befogadó a templom, minden bizonnyal megtelik imádságra vágyó emberekkel, ha van közösségi ház, akkor meg lehet tölteni lélekkel, létre lehet hozni az egyháztársadalmi szervezeteket, hogy kis közösségekben is erősödni lehessen, hogy legyen hol oktatni-nevelni gyermekeinket. Még messzebbre mentünk: „Vakoljuk le házainkat!” – mert ha hófehér a fal, és szépen virít a muskátli az ablakban, akkor nő az önbecsülés, nő az igényesség, erősödik a család, és ez lesz a felemelkedésnek a záloga.

A nagy megújulást meghirdető munkában „visszatérő motívumként” a történelmi tanulságokra apelláltunk: igaz, hogy a falut háromszor leégették, de őseink mindháromszor újjáépítették, és legelőször a templomokat! Mi is képesek vagyunk a negyvenévnnyi „leégés” utáni újjászületésre!

Közben „szlogenként” hangzott el gyakran, hogy „Nekünk (kulturálisan) magasabbra kell nőnünk, mint a minket megfojtani próbáló gaz!”, egyre fontosabb szimbólumként jelentettük meg az örök megmaradást jelképező 1128 méter magas Székelykőt, és az 1704-ben felrobbantott várat, amely – mintegy minket jelképezve – „romos ugyan, de épen maradt bástyája még mindig az ég felé tör vágyakozóan.” A vár köveit összekötő habarcs a köztünk levő szolidaritást jelképezte, az „utolsó erdélyi polihisztor” Torockószentgyörgyről elinduló életútja pedig azt, hogy tudással és sok szorgalommal felvértezve messzire el lehet jutni.

Következésképpen, ha a külső és belső építkezés megvalósul, akkor olyan erős, hitese, önbizalommal teli, „vizionárius” gyülekezet jön létre, amely tudja, hogy Istentől kapott hivatást tölt be, szellemi-lelki-fizikai értékeket teremt,

hogyan lehetne az aranyosmenti falvak népeinek gazdasági és kulturális felmelkedését szolgálni. Lásd: Balázs Ferenc: *A rög alatt*, Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 1998.

melyeknek híre határokon átível, s így a falu „fölkerül a térképre” mint „Isten völgye”, ahol az emberek „Isten országát” teremtettek.

A „helyi sajátosságok” mellett természetesen mindig megjelent az egységes nemzetben való gondolkodás, az unitárius anyaszentegyházhoz való tartozás felelőssége, valamint annak az alapelvnek a tudatosítása, hogy az építést, a megújítást a Biblia szemszögéből kell elkezdni, mindenekelőtt a jézusi parancs, a Mt 28,19-ben megfogalmazott „Tegyetek tanítványokká minden népeket...” erőszak- és dogmamentes vonatkozásával, majd az újszövetségi egyház, az őskeresztény gyülekezet egyházszervező munkájának az inspiráló útmutatásait követve.

Természetesen ez a „koncepció” nem a munka megkezdése előtt, hanem munka közben, folyamatosan kristályosodott ki – a nagy Cél, a gyülekezeti újjászületés ideálja nem változott, de a megvalósításához bejárando út időnként kanyargóssá vált, főleg, amint sikerült megállapítani a prioritásokat.

A folyamatban arra törekedtünk, hogy sikerüljön kialakítani a gyülekezet tagjaiban egy olyan távlati szemléletet, amely megerősíti bennük azt a tudatot, hogy munkája hosszútávra szól, a Gondviselés vigyázó tekintete alatt történik, és fontos tudni, hogy „minden embernek a lánc egy szemének kikovácsolása jutott osztályrészül”¹⁰.

A LEKÉSZ MINT A GYÜLEKEZETÉPÍTÉS VÍZIÓJÁNAK AZ ÓRE¹¹

A legfontosabb, amit egy lelkész hozzátehet a gyülekezet spiritualitásához, az a saját tapasztalata és személyes példája. A példa sokkal több annál, amit a lelkész tesz, a példa az, amit a lelkész képvisel! A gyülekezetépítő munkában a lelkésznek folyamatosan „úton kell lenni” – a gyülekezet soha nem fog oda „elcsavarogni”, ahol „a pásztor” még nem volt! Ez a folyamat hosszú. Általában a lelkész fogalmazza meg, összhangban egy kisebb csoporttal (lehetőség szerint a presbiterekkel és az egyházi vezetőkkel), és ezt próbálják a gyülekezettel belátatni és elfogadtatni. Fontos mondatokba önteni ezt a víziót, és ebből fakadóan célokra, akciótervre lebontani. Ahhoz, hogy ezt a víziót meg tudja fogalmazni, a gyülekezetnek szüksége van saját helyzetének tisztán látására, illetve önmaga életének isteni dimenziókba való behelyezésére. A lelkész feladata tehát az, hogy a gyülekezetet mélyebb lelkiség felé vezesse, megtanítsa a híveket odafigyelni Isten hívó szavára, segíteni nekik vallásosságuk fejlődésében, illetve

¹⁰ Balázs: i. m., 141.

¹¹ A fejezet megírására Norman Shawchuck gondolatai ihlettek. Vö. Shawchuk – Heuser: i. m., 139-155.

segíteni az embereket abban, hogy személyes vízióikat összeegyeztessék a gyülekezet víziójával.

Fontos a víziót megfelelőképpen kommunikálni. Ehhez meg kell találni a gyülekezet súllyal bíró, mérvadó véleményű tagjait, és a keblitanáccsal egyeztetve kell „kidolgozni” a víziót! Ezután, fogalmazzuk meg a víziót érthető, pozitív gondolatokban, tegyük a víziót magunkévá, és minden szavunkon és cselekedetünkön látszódjon, hogy szenvedélyesen hiszünk benne!

A vízió általánosan elfogadottá akkor válik, amikor megfelelő a kommunikáció, nő a lelkesedés és egyértelmű az elkötelezettség. Az apró részeredmények erősítenek, egyre több ember csatlakozik hozzánk. Mégis, néhány tényező rossz hatással lehet, le is rombolhat mindent. Például a vízió elhalványulhat, ha sok ember bekapcsolódásával a különböző vélemények ütköztetése eltereli, elvonja a figyelmet az eredeti célról. Ha az emberek úgy érzik, hogy már nem tudják befolyásolni a dolgok alakulását, ha azt látják, hogy az ő véleményük már nem fontos, akkor a lelkesedésük alábbhagy, sőt meg is szűnhet. A vízió el is halhat, amennyiben a felmerülő nehézségek miatt az emberek elbizonytalanodnak. Sokaknak szüksége van apró sikerélményekre, és ezért nem árt ezeket megünnepeelni azért, hogy a hosszú útba bele ne fáradjanak! A vízió elhalványulhat akkor is, ha az embereket a mindennapok nehézségei annyira lekötik, hogy már nem látják szemük előtt az eredeti célt. Ha az energia a mindennapi problémák megoldására megy el, a vízió háttérbe szorul. A lelkész feladata ilyenkor az „éber tartás”, a fontossági sorrend felállítás! A vízió el is halhat, ha az emberek megfelelnek az egymással való kapcsolataikról. Amikor felüti a fejét a „mi” és a „ti” megosztó ereje, akkor elfolyik az energia! Az embereknek lehetőséget kell adni saját víziójuk elmondására, ezeket ütköztetni, csiszolni kell, és a gyülekezet szolgálatába kell állítani! Shawchuk így fejezi be eszmefuttatását: „Akármilyen víziója is legyen egy gyülekezetnek, a feladata az, hogy az Isten akarata szerinti jobb jövőt hirdesse meg! Ez az egy dolog, amiért „érdemes meghalni!”¹²

Ebben a nagy gyülekezetépítési munkában végső soron Istené a dicsőség, Akinek gondviselése és munkakedvet adó segítségével nélkül hiábavaló minden építkezés. Mert tudjuk: „Ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradnak az építők.” (Zsolt 127,1)

¹² i. m., 155.